

UŽDIL, Jaromír. INSEA o tvorbě životního prostředí: Poznámky z prvního evropského kongresu v Otaniemi 26. 7. – 1. 8. 1971. In: UŽDIL, Jaromír. *Mezi uměním a výchovou: sborník textů a statí*. 1. vyd. Praha: SPN, 1988, s. 229–232. (Editor publikace a autor doslovu DAVID, Jiří – pod pseudonymem Věra Davidová)

INSEA o tvorbě životního prostředí

(POZNÁMKY Z PRVNÍHO
EVROPSKÉHO KONGRESU
V OTANIEMI 26. 7. – 1. 8. 1971)

Dvě okolnosti zabezpečovaly už od počátku evropskému setkání výtvarných pedagogů pěkný úspěch. Téma, které si kongres zvolil: „Prostředí, jeho ochrana a výtvarná výchova“, a pak místo, v němž se na toto téma hovořilo. Otaniemi a přilehlá Tapiola je známé centrum moderní finské architektury.

Definovat finské stavitelství by bylo asi velmi těžké — užívá všech technologií a nebrání se žádné nové, jeho tvarosloví je ohromně bohaté; v jednom však předčí všechno, co lze ve světě vidět: v dokonalém spojení svých forem s přírodou. Je někdy až obtížné odlišit v dojmu, kterým na nás stavby působí, to, co bylo už předám dáno (holá žulová skála ohlazená ledovci, písek, vertikály borovic nebo čeřivé hladiny sundů a jezer) a co k tomu přidal architekt dbalý všeho, co věda o člověku může zprostředkovat a co praxe už potvrdila. Domy jsou tu „šité na míru“ — tou však není jen velikost a pohybový rádius člověka, zvláštnost jeho individuálního typu, ale i jeho potřeby tělesně rekreační a duchovní.

Evropská rada INSEA, v jejímž čele nyní stojí jako její předseda Jugoslávec B. Karlavaris a do níž vysílají všechny členské země po jednom delegátu, volila místo svého prvního „regionálního“ kongresu i z jiných důvodů velmi dobře. Politická situace Finska poskytuje záruku klidného, všem humanitním snahám příznivého prostředí. Finští pořadatelé v čele s profesorkou Saidou Rantanem mají navíc klid a přehled, dovedou si poradit v nejsvícenějších situacích a hlavně — nepodceňují nikoho z kongre-

sových hostí, dovedou každému dopřát oprávněné místo v programu a popřípadě svěřit mu i část svých organizačních úkolů.

Z našeho hlediska bylo potěšitelné, že se tentokrát účastnili dva členové čs. komitétu INSEA (Uždil, Macko), z nichž jeden byl pověřen řízením práce v důležité kongresové sekci, druhý organizací čs. části výstavy a ještě jinými úkoly. Náš referát byl přijat s velikou pozorností naplněného sálu, naše krátké filmy s obrovským nadšením — obecně si vynutilo jejich opakování v dalším večeru. Výstava — i když rozsahem malá — znovu potvrdila místo čs. výtvarné výchovy ve stále rostoucí evropské konkurenci, v níž dnes převládá experiment nad tradicí.

Zvlášť potěšitelná byla silná účast socialistických států. Sovětský svaz vyslal tři delegáty, PLR dva, MLR tři, RSR dva, Bulharsko jednoho, NDR dva a všichni se velmi účinně zapojili do práce kongresu. Platí to zejména o vynikajícím teoretikovi výtvarné výchovy Borisu Jusovovi (SSSR), jenž v bezvadné angličtině diskutoval vždy tam, kde toho bylo nejvíc potřeba, a manifestoval osobní znalost světové literatury v daném oboru, o Ireně Wojnarové z Polska, o delegátu NDR a o snaživých Maďarech. Jugoslávci (62 účastníků) tu vystupovali jako hostitelé budoucího světového kongresu v Záhřebu. Jiné státy (nechyběl tu ani blízký Orient a Afrika, které „regionálně“ náležejí do evropského centra) se účastnily v míře už obvyklé a se známými řečníky.

Ne všechen zájem se soustředil na hlavní téma. V sekcích se hovořilo i o tradičních otázkách výtvarné výchovy a její metodiky a bylo to dobře: ukázalo se, že jde nyní v našem oboru o proces výuky a výchovy a že do pozadí se dostávají jeho „výstavní“ výsledky. Výtvarná výchova se na jedné straně metodicky víc a víc prohloubeně blíží svému prvotnímu poslání — výchově smyslového poznání světa — na druhé straně chápe konkrétněji své úkoly kulturně výchovné a společensky výchovné; stranou nezůstává její zájem o vývoj ve výtvarném umění, učitelé se však brání tomu, aby se kritéria umění přenášela do školní práce přímo, nezprostředkovaně. V diskusích, kdy se v přednáškách a v diapozitivech předváděly zajímavé výsledky praxe, padala stále častěji otázka po vyústění daných pokusů a jejich konečném smyslu; víc a víc se hovořilo v kategoriích pedagogických a psychologických, méně v metodických nebo technologických. Několikrát se ozvalo téma komplexní estetické výchovy, většinou vždy v souvislosti s potřebou regenerace života zploštělého do nepřijatelné podoby vydělávání peněz a prefabrikované zábavy.

Lidská osobnost, její práva a povinnosti, politickovýchovný význam vzdělání, tvořivost chápána v nejširším významu slova — to byla vlastní témata diskusí v sálech i mimo ně.

Výstavní program vyzněl poněkud bizarně: tematika výstav nebyla předem nijak zúžena, výběr materiálu záležel na jednotlivcích, kteří jej s sebou přivezli. Navíc vystavoval každý stát jen dvacet čtyři hodiny, jeho výstavka byla následujícího dne nahrazena jinou. Bylo by tedy sotva možné činit z toho, co se zde dalo zhlédnout, nějaké závěry. Přece však neunikla kritické pozornosti cílevědomá snaha sovětských pedagogů

odpoutat se od úzce chápaného realismu, určitá nečasovost a nevýtvarnost maďarské koncepce, neujasněné experimentování Italů a západních Němců, výtvarná působivost a až libivost našich exponátů, jakási monotónnost výběru, který předvedli soudruzi z NDR aj.

Hlavní téma, reprezentované řadou řečníků, nebylo traktováno nijak konvenčně. Prostředí, otázka jeho tvorby a ochrany nebyly nazírány jako otázka vnějšího vzhledu přírody, obcí a měst. Řečníci — jejichž typická témata zněla: *Struktura prostředí* (Tapio Periainen), *Člověk a příroda* (Pertti Seiskari), *Estetická výchova a skutečnost* (Stig Eklund), *Estetická výchova a ochrana prostředí* (Asmund Strömmes) — se naprosto neomezili na stanovení postulátů, na požadavky, přání, nebo metodické popudy užitkového rázu. Po pravdě se snažili především vymezit a laickému obecnstvu názorně sdělit, s jakými momenty moderní urbanismus a architektura musí počítat, chce-li dojít k smysluplným řešením. Jednota organismu a prostředí, pojem z oblasti psychofyziologie, má v prostředí lidské společnosti a její kultury mnoho aspektů a podtitulů. Naproti tomu je tu až kupodivu málo místa pro pojmy jako *krása*, *estetická hodnota* atd., které se zdají racionálnímu duchu snad příliš romantické a obsahově různorodé, nedefinovatelné.

Cesta nastoupená v dvacátých letech funkcionalismem stále pokračuje, ale to, čeho se funkcionalisté dobírali patosem, vůlí a ideální představou, se dnes stává předmětem zevrubného studia přírodovědného, sociologického, ekonomického, psychologického a jiného. Architekt je prakticky dovršitelem toho, co mu přinesl objektivní rozbor, o jehož nutné mnohostrannosti jsme se rádi nechali přesvědčit.

Není zde možno ani v náznacích rekapitulovat náplň hlavních přednášek, a to tím spíš, že nebyly k dispozici jejich úplné texty. Pokusíme se později převzít některé myšlenky z originálů, které získáme.

Volná, srdečná atmosféra kongresu i celé jeho aranžmá (zejména soustředění do studentských hotelů v Otaniemi a do přilehlé kongresové haly v hotelu Dipoli) umožnily četná neoficiální setkání, z nichž vyplynuly úmluvy do budoucna a plány pro další zasedání. Zejména srdečné a plodné bylo naše rokování s delegací sovětskou, úzká spolupráce byla mezi námi a Jugoslávci, potvrdily se všechny dřívější dobré vztahy a navázaly se nové. Letošní kolokvium ve Vrátné dolině, jehož téma vymezil čs. komitét INSEA úmyslně skoro stejnými pojmy jako finští organizátoři, mělo by být prvním potvrzením kladných výsledků „evropské politiky“ naší výtvarněestetické výchovy . . .

Známi kongresoví cestovatelé se rádi ve svých neoficiálních zprávách chlubí všelijakými postranními dojmy a osobními zážitky. I my jsme měli některé, ať už se týkaly sauny, bílých nocí (nebyly tolik bílé jako krátké), notorických místních popíječů a podivných filozofů zvaných puliukko, finštiny jako dorozumívacího prostředku, čistoty a vlídnosti, ryb a jejich chuti, losů a sobů (těch v helsinské zoo), finských nožů, lidového umění a jeho pokračovatelů, francouzských impresionistů v helsinské galerii a podobně. Ve zprávě, v níž se nedostalo ani na některé hlavní myšlenky kongresového jed-

nání, by však takovéhle „přídavky“ vypadly zcela z proporce, a tak se jich (neradi) vzdáváme.

První evropský kongres INSEA je šťastně za námi, jeho prezidentka, paní Saida Rantanen, může být spokojena. — Před námi je světový kongres INSEA v Záhřebu, v srpnu 1972.

ESTETICKÁ VÝCHOVA
1971 — 72, č. 5